

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертацію Заушнікової Марини Юріївни

«Психологічні умови формування комунікативної компетентності майбутнього логопеда», представлену на здобуття наукового ступеня

кандидата психологічних наук за спеціальністю

19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Актуальність дисертаційного дослідження Заушнікової М. Ю. «Психологічні умови формування комунікативної компетентності майбутнього логопеда» зумовлена як соціальною значущістю досліджуваної проблеми так і недостатньою вивченістю в аспекті специфіки, змісту, структури, психологічних умов та особливостей формування комунікативної компетентності майбутнього логопеда в процесі його професійної підготовки.

У дисертаційній роботі чітко визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, гіпотезу дослідження, що дало змогу авторці розгорнути науковий пошук на всіх етапах роботи.

Варто відзначити чітку структурну побудову дисертації, коректність психологічного аналізу та логічний виклад змісту розділів.

Перший розділ дисертаційного дослідження присвячений ґрунтовному теоретичному аналізу наукових підходів до вивчення комунікації та комунікативної компетентності, її змісту, структури.

У результаті опрацювання психолого-педагогічної наукової літератури дисертантка приходить до розуміння комунікативної компетентності майбутнього логопеда як якісної інтегративної характеристики фахівця у галузі спеціальної освіти, який має необхідний комплекс комунікативних

умінь й навичок, особистісних і специфічних якостей для здійснення професійної діяльності.

Авторка акцентує увагу на тому, що комунікативну компетентність вважають провідною складовою професійної компетентності фахівців різного профілю, де кожен вид професійної діяльності має власну специфіку.

Дисертантка висвітлила психологічні особливості професійної діяльності логопеда на основі детального аналізу фахових обов'язків і психограми та зазначає, що професійна діяльність логопеда має соціальний характер, де більшу її частину займає професійне спілкування, особливістю якого є взаємодія із широкою різновіковою категорією людей із порушеннями мовлення, довготривале утримання контакту, компенсаторний та індивідуально-орієнтований характер спілкування тощо. Відповідно приходиться до висновку, що ефективність і результативність діяльності безпосередньо залежить від особистісних та професійно-значущих характеристик логопеда, серед яких провідне місце займає комунікативна компетентність.

Позитивної оцінки заслуговує обґрунтована дисертанткою структура комунікативної компетентності майбутнього логопеда, яка представлена трьома взаємопов'язаними компонентами: когнітивним, емоційно-мотиваційним та поведінковим.

На основі аналізу та узагальнення наукової літератури авторка стверджує, що проблема вивчення умов, які позитивно впливають на процес формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців у закладі вищої освіти, зокрема психологічних, недостатньо вивчена, а також висловлює припущення про те, що такими психологічними умовами виступають: особистісно-професійна зрілість; гуманістична спрямованість; комунікативні та організаторські здібності; професійна спрямованість; духовно-професійно-психологічна культура; рефлексивні процеси; саморегуляція поведінки.

Наступний розділ дисертації покликаний експериментально перевірити теоретично висунуті припущення.

У *другому* розділі дисертаційного дослідження міститься опис результатів емпіричного дослідження особливостей розвитку складових комунікативної компетентності; виявлено конструкти, показники, рівні розвитку та динаміку комунікативної компетентності майбутнього логопеда в процесі його професійної підготовки, емпірично визначено психологічні умови її формування. Заслуговує на увагу чітка, послідовна, логічна організаційна процедура експериментального вивчення проблеми на констатувальному етапі.

Вибір психодіагностичних методик експериментального дослідження є науково обґрунтованим.

Здійснення констатувального експерименту мало комплексний і поетапний характер із застосуванням блоку психодіагностичних методик, спрямованих на цілісне вивчення проблеми формування комунікативної компетентності майбутнього логопеда та її психологічних умов.

Коректним є застосування авторкою методів статистичної обробки емпіричних даних (χ^2 -критерій, t-критерій Стьюдента та коефіцієнт кореляції Спірмена). Форма презентації одержаних результатів, ретельність їх аналізу й інтерпретації здійснені на високому науковому та професійному рівні.

Чітке визначення критеріїв діагностування, показників та адекватних методів дозволило детально вивчити особливості розвитку комунікативної компетентності майбутнього логопеда. Авторкою з'ясовано, що у студентів недостатньо розвинена професійно-комунікативна підготовленість до майбутньої професії та усвідомлення власного рівня розвитку комунікативної компетентності, шляхів і засобів її підвищення; виявлено середній прояв соціально-психологічних установок; низький рівень розвитку безумовного прийняття осіб із порушеннями мовлення та недостатньо сформоване безумовне прийняття інших; слабо розвинені уміння слухати та уміння

переконувати інших та потребує подальшого розвитку уміння кодування, декодування невербальної інформації та комунікативного самоконтролю.

Результати констатувального експерименту засвідчують, що у студентів переважає середній рівень розвитку комунікативної компетентності та незначна динаміка цього феномена впродовж професійної підготовки.

Враховуючи наявність різних за силою позитивних кореляційних зв'язків між показниками рівнів розвитку комунікативної компетентності та психологічними умовами та недостатній розвиток і динаміку комунікативної компетентності майбутнього логопеда в процесі навчання у закладі вищої освіти, спрямувало дисертантку на подальшу дослідницьку роботу з пошуку шляхів та засобів розвитку комунікативної компетентності та активізації визначених психологічних умов.

У *третьому* розділі представлено обґрунтування, хід та результати формувального етапу експерименту.

Узагальнюючи результати теоретичних та прикладних психологічних досліджень щодо активних спеціально-організованих методів та умов підвищення комунікативної компетентності фахівців різного профілю, дисертанткою було обрано в якості основного методу формування комунікативної компетентності студентів-логопедів соціально-психологічний тренінг. Відповідно, до цього авторкою було розроблено психологічну модель формування комунікативної компетентності майбутнього логопеда, підґрунтям якої стали положення гуманістичного, особистісно орієнтованого, компетентнісного підходів, а також положення про можливість змін певних сторін особистості за відносно короткий проміжок часу різноманітними методами активного соціально-психологічного навчання. Дисертантка приходить до висновку, що усі підходи можна розглядати як єдиний цілісний процес, який можливо створити за умов індивідуального підходу до кожного студента, побудови суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин та надання

розвиваючої допомоги, підтримки студентам через прийняття їх такими, якими вони є, через позитивне ставлення до них.

Запропонована автором модель формування комунікативної компетентності майбутнього логопеда, була покладена в основу розробленої авторської розвивальної програми «Професійно-комунікативний тренінг «Успішний логопед»», метою якої було надавати цілеспрямований вплив на розвиток кожного структурного компонента комунікативної компетентності (когнітивного, мотиваційно-емоційного та поведінкового) через активізацію психологічних умов її формування.

Тренінгова програма побудована із врахуванням загальних правил і принципів організації соціально-психологічного тренінгу та включала наступні етапи: організаційно-діагностичний, інформаційно-тренувальний та підсумковий. Для вибору активних методів навчання було враховано специфіку професійного спілкування логопеда. Зміст кожного заняття програми мав теоретичну у практичну (тренінгові) складову.

Всі заняття змістовно взаємопов'язані із темою заняття й кожне, логічно впливало із попереднього та було підґрунтям для наступного і включало в себе три етапи: початковий, основний та заключний.

Вищезазначені психологічні умови формування комунікативної компетентності пронизують кожне заняття програми.

Для визначення ефективності проведених занять та використаних методів авторської програми було проведено емпіричне дослідження на етапі завершення формувального експерименту. Відповідно, на початку і по завершенню формувального експерименту було проведено психодіагностичні заміри, порівняння змін, які відбулися з учасниками експериментальної та контрольної групи до та після участі у формувальному експерименті за допомогою t-критерію Стьюдента.

Результати засвідчили у експериментальній групі наявність статистично значущих змін зростаючого характеру в рівнях комунікативної компетентності майбутніх-логопедів та у показниках психологічних умов та

дали Заушніковій М. Ю. підстави стверджувати про дієвість розробленої авторської програми «Професійно-комунікативний тренінг «Успішний логопед»», як ефективною форми психологічного супроводу формування комунікативної компетентності майбутнього логопеда в процесі його професійної підготовки, що дозволяє підвищити професійно-значущі складові комунікативної компетентності за відносно короткий проміжок часу.

Також цінним є те, що авторська програма успішно застосовується у освітньому процесі низки закладів вищої освіти України, підтвердженням даного факту є наявні довідки про впровадження.

Результати проведеного дослідження дали змогу авторці сформулювати психолого-педагогічні рекомендації викладачам закладів вищої освіти та студентам щодо оптимізації розвитку комунікативної компетентності в системі професійної підготовки майбутнього логопеда, які можуть бути використані практичними психологами та викладачами закладів вищої освіти у освітньому процесі з метою покращення якості навчання здобувачів вищої освіти за спеціальністю 016 Спеціальна освіта.

Висновки, зроблені дисертанткою є ґрунтовними і переконливими, їх зміст повною мірою розкриває матеріали та здобутки дисертації, що свідчать про завершене наукове дослідження, в якому доведено мету та реалізовано науково-практичні завдання, поставлені автором.

Зміст автореферату відповідає основним положенням дисертаційної роботи, які всебічно висвітлені на Міжнародних науково-практичних конференціях, науково-методичних семінарах, публікаціями у фахових наукових виданнях.

Загалом, Заушнікова М. Ю. як дослідник викликає повагу, демонструючи ретельність, зацікавленість і ґрунтовність у проведенні дослідження.

Оцінюючи роботу в цілому позитивно, доцільно висловити деякі зауваження та побажання:

1. У першому розділі дослідження при аналізі особливостей

діяльності та комунікативно-мовленнєвої підготовки майбутнього логопеда автор приділяє увагу переважно вітчизняній літературі, тоді як аналіз наукової зарубіжної літератури проблеми професійного формування логопеда дозволило б нам не лише побачити відмінності, а й запозичити певний теоретичний та практичний досвід.

2. Подані в другому розділі дисертації математичні обчислення, зокрема численні таблиці, дещо ускладнюють сприймання матеріалу дослідження. Їх доцільно було б подати більш узагальнено, у вигляді діаграм або перенести в додатки.

3. У змісті третього розділу автор висвітлює змістовні та процесуальні аспекти розробленої авторської програми формування комунікативної компетентності майбутніх логопедів «Професійно-комунікативний тренінг «Успішний логопед»» та наводить приклад двох занять. Хотілось би побачити авторський тренінг в розгорнутому вигляді, який би звичайно став у нагоді майбутнім логопедам та практичним психологам.

4. Попри загальну орфографічну та стилістичну вивіреність праці, слід зазначити, що у тексті дисертації зустрічаються деякі стилістичні помилки.

Однак ці зауваження не знижують загалом достатньо високий науково-дослідницький рівень представленої дисертації та мають переважно рекомендаційний характер.

Отже, ми констатуємо, що дисертація на тему «Психологічні умови формування комунікативної компетентності майбутнього логопеда» є завершеною самостійною науковою роботою, яка містить нові науково обґрунтовані результати в галузі педагогічної та вікової психології і за актуальністю, змістом, науковою новизною, обґрунтованістю наукових положень, достовірністю, практичним значенням повністю відповідає вимогам МОН України, а її автор Заушнікова Марина Юріївна заслуговує на

присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Офіційний опонент:

кандидат психологічних наук,

консультант аналітичного відділу

підготовки прокурорів

Тренінгового центру прокурорів України

І. М. Бевзюк

Підпис І.М. Бевзюк засвідчую
начальник відділу по роботі з
персоналом Тренінгового центру
прокурорів України
Ситюк Т.М.
02.04.2021 р.

